

Cel prowadzonych badań

Celem badawczym pracy jest określenie relacji pomiędzy niewerbalnymi i werbalnymi reprezentacjami ciała, poczuciem tożsamości cielesnej i poczuciem tożsamości osobistej w grupie osób dorosłych z populacji ogólnej. We współczesnych psychologicznych konceptualizacjach poczucia tożsamości (Kwapis i Brygoła, 2013; Oleś, 2008; Pilarska, 2012, 2016; Sokolik, 1996) uznaje się znaczenie procesów pozarefleksyjnych dla wyznaczania sposobu doświadczania własnej osoby. Mimo to, znaczna część analiz związków między ciałem a doświadczeniem własnej osoby koncentruje się na deklaratywnym odniesieniu się do cielesności (Mirucka, 2018; Schier, 2010). Z kolei badania z obszaru poznawczo zorientowanej neuronauki dostarczają cennych informacji o znaczeniu multimodalnych procesów przetwarzających dane cielesne w kształtowaniu bardzo specyficznych zjawisk fenomenologicznych (np. odczucia własności ciała czy sprawstwa w obszarze cielesności; m.in. Botvinick i Cohen, 1998; de Vignemont, 2007, 2010, 2011; Gallagher, 2005). Opracowania z nurtu neuronauki nie wyjaśniają jednak, w jaki sposób te fenomeny odnoszą się do całościowego doświadczenia siebie. Zaproponowany w pracy model systematyzuje relacje między cielesnością a poczuciem tożsamości i stanowi tym samym próbę wypełnienia istniejącej w literaturze luki. Model obejmuje zróżnicowane aspekty cielesności, które mają wyjaśniać wielowymiarowo ujęte poczucie tożsamości osobistej – aspekty te to percepcyjne i sensomotoryczne reprezentacje ciała, deklaratywna wiedza o funkcjonowaniu ciała i towarzyszące temu emocje oraz subiektywny sposób przeżywania ciała, ujęty w postaci poczucia tożsamości cielesnej o strukturze wieloaspektowej. Przyjęto, że poczucie tożsamości cielesnej pełni rolę pośredniczącą między reprezentacjami ciała a poczuciem tożsamości osobistej. W ramach tak zarysowanego kontekstu główny problem badawczy niniejszego projektu stanowi pytanie o to, czy i w jakich aspektach cielesność jest istotna dla poczucia tożsamości osobistej dorosłego człowieka.

Material i metoda

W badaniu wzięło udział 160 osób, w tym 90 kobiet i 70 mężczyzn w przedziale wiekowym 19–35 lat. Do pomiaru poczucia tożsamości cielesnej i osobistej oraz werbalnych reprezentacji ciała zastosowano narzędzia samoopisowe: *Wielowymiarowy kwestionariusz tożsamości* (WKT; Pilarska, 2016) oraz skonstruowane na potrzeby niniejszego badania *Kwestionariusz poczucia tożsamości cielesnej* (KPTC) i *Kwestionariusz werbalnych reprezentacji ciała* (KWRC). Niewerbalne reprezentacje ciała badano z wykorzystaniem procedur wykonaniowych. Trzy z nich – zadanie estymacji rozmiaru ciała, zadanie estymacji dotykowej oraz próby motoryczne – miały charakter autorskiej adaptacji. Posłużono się również znormalizowanym komputerowym Testem koordynacji sensomotorycznej (SMK; Bauer i in., 2003). Próby wykonaniowe poprzedzono prognozą osoby badanej dotyczącą poziomu wykonania zadania. Udział w badaniach był dobrowolny. Badanie realizowano z zachowaniem poufności danych z każdym uczestnikiem indywidualnie.

Wyniki

Wyniki analiz regresji i modelowania równań strukturalnych pokazały, że predyktorami poczucia tożsamości cielesnej są zarówno werbalne reprezentacje ciała, jak i niewerbalny schemat ciała (wskaźnik koordynacji sensomotorycznej). Potwierdzono pośredniczącą rolę poczucia tożsamości cielesnej w relacji między wskaźnikiem koordynacji sensomotorycznej a poczuciem tożsamości osobistej oraz między werbalnymi reprezentacjami ciała a poczuciem tożsamości osobistej. Natomiast oczekiwanie, że werbalne reprezentacje ciała będą pośredniczyć między niewerbalnymi reprezentacjami ciała i poczuciem tożsamości cielesnej nie znalazło potwierdzenia w wynikach. Wskaźniki niewerbalnych reprezentacji ciała okazały się niezwiązane ze sobą, a związki między niewerbalnymi i werbalnymi reprezentacjami ciała miały bardzo ograniczony zakres. Tylko jedna zmienna związana z funkcjonowaniem niewerbalnych reprezentacji ciała – wskaźnik koordynacji sensomotorycznej – wykazała powiązania z innymi kluczowymi konstruktami prezentowanego badania. Wyniki analizy skupień i testu chi-kwadrat ujawniły silne związki między poczuciem tożsamości cielesnej i poczuciem tożsamości osobistej.

Wnioski

Z analiz wynika, że poczucie tożsamości cielesnej w dominującym stopniu powiązane jest z werbalnym sposobem reprezentacji ciała i wybiórczo z automatycznymi procesami sensomotorycznymi. Obserwacja, że związki między reprezentacjami ciała a poczuciem tożsamości osobistej są w całości zapośredniczone przez poczucie tożsamości cielesnej sugeruje, że reprezentacje ciała dopiero wtedy stają się istotne dla całościowego poczucia siebie, kiedy nadany jest im specyficzny sens wyrażony przez doświadczenie ciała jako własnego, spójnego z Ja, ciągłego, poddającego się kontroli, o wyraźnych granicach i niosącego treści, które jednostka rozumie. Wyniki badań dostarczyły również wskazań, że silne poczucie tożsamości cielesnej wspiera siłę i harmonię poczucia tożsamości osobistej w okresie dorosłości.

Słowa kluczowe: niewerbalne reprezentacje ciała, poczucie tożsamości cielesnej, poczucie tożsamości osobistej, werbalne reprezentacje ciała